

Motion till riksdagen 2021/22:1298

av **Teres Lindberg (S)**

Utredning om elmarknadens funktionssätt

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att tillsätta en utredning om elmarknadens funktionssätt och effekter av avregleringen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den svenska energibranschen är idag en komplex bransch med många olika aktörer. En av orsakerna till detta är den avreglering av energimarknaden som genomfördes under det sena 1990-talet. Avregleringen motiverades med att energibranschen skulle bli effektivare och elen billigare och att valfriheten skulle öka för konsumenterna. Resultatet har istället blivit att elnätspriserna har rusat, underhållet försämrats, arbetsplatsolyckorna ökat och anställningstryggheten försvagats. Färre anställda ska utföra en större del arbete samtidigt som elbolagen kan plocka ut miljardvinster. Samtidigt är all samhällsviktig verksamhet beroende av energi, inte minst el.

Avregleringen av elmarknaden genomfördes för över 20 år sedan och har i många hänseenden fört med sig negativa aspekter. Enligt en rapport som fackförbundet Seko släppte i mars 2021 har arbetsmiljön blivit sämre och problem förekommer med bland annat riskfyllt ensamarbete, stress och alltmer övertid. Rapporten visar att de som är anställda av ett entreprenadbolag generellt ger en bild av att deras arbetsmiljö är sämre än de som till exempel är anställda direkt av en anläggningsägare. Ett exempel som presenteras i rapporten är att bland de som är anställda av ett entreprenadbolag anser 54 procent att deras arbetsmiljö påverkas negativt av nuvarande system med upphandlingar, jämfört med 34 procent av de som är anställda av en anläggningsägare. Ett annat exempel är att mängden övertidsarbete sticker ut bland de anställda på entreprenadbolagen. 42 procent av dessa menar att övertidsarbete har ökat under de senaste åren jämfört med 28 procent av de som är anställda av en anläggningsägare.

Idag finns det tre dominerande elnätsföretag, alltså företag som ansvarar för distributionen av el. Dessa är Ellevio, Eon samt Vattenfall. Dessa företag har idag

knappt någon egen utförande personal utan upphandlar driften och underhållet av olika underentreprenörer. För att vinna upphandlingen av drift och underhåll tävlar de olika underentreprenörerna med varandra i att lägga så låga anbud som möjligt. Den ständiga jakten på låga priser och större vinster har resulterat i en allt mer pressad och riskfylld arbetsmiljö för de anställa. Detta visar sig till exempel i att det blivit vanligare med ensamarbete och längre arbetspass samt att servicepersonalen behöver kunna täcka allt större områden själv. Samtidigt höjer elnätsbolagen avgiften för vanligt folk vilket leder till att företagen kan plocka ut större vinster. Vinster som borde gå till att rusta upp det befintliga elnätet inför framtiden men som idag i alltför stor utsträckning bara försvinner in i företagen. En konsekvens av detta är att det kan bli så att staten kommer behöva skjuta till pengar i framtiden för att klara av att upprätthålla elnätet.

Vid ett elavbrott finns det idag regleringar. I de fall en kund blir utan ström i mer än 12 timmar så får nätbolagen böta. Detta gör att pressen ökar på att få ut servicepersonal för att fixa problemen, även vid till exempel extremt väder. Med andra ord kan det leda till att servicepersonal skickas ut i skogen mitt i natten när det fortfarande stormar, med risk för sina liv. Det finns i ellagen en möjlighet för elnätsföretagen att begära jämkning om förseningen med att få igång elöverföringen beror på att arbetstagare inte ska utsättas för betydande risker. Dock är det väldigt ovanligt att elnätsföretagen använder sig av denna möjlighet enligt en undersökning som Arbetsmiljöverket gjorde för några år sedan, vilket betyder att arbetstagare skickas ut för reparationsarbete i mörker och blåst.

Energibranschen är en bransch som de kommande åren beräknas behöva anställa ett par tusen personer per år för att klara att upprätthålla nuvarande kapacitet. Framst beror det på stora pensionsavgångar samt ett ökat behov av personal för att klara av att upprätthålla och underhålla befintlig infrastruktur. Förr hade de stora bolagen, som till exempel Vattenfall, sina egna skolor för att säkerställa kompetensbehovet – så är det inte idag. Idag finns det två skolor som utbildar linjemontörer i Sverige och de tillsammans examinerar runt 100 personer per år. Långt ifrån de behov som finns. För att säkra upp det framtida kompetensbehovet vore det rimligt att en statlig myndighet, så som Energimarknadsinspektionen eller Svenska kraftnät, fick ett helhetsansvar för branscutbildningar. Då skulle de både kunna tillse att rätt mängd personer utbildades och säkerställa att alla som genomgår utbildningen kommer därifrån med tillräcklig kompetens. För att komma till rätta med de problem som finns vore det också rimligt att elnätsföretagen i stället för att enbart plocka in underentreprenörer hade egenanställd personal som svarade för drift och underhåll. Ett krav på viss egenanställd personal går att ställa i exempelvis ellagen. Det skulle leda till minskad press på slimmade organisationer för att skära ner på kostnaderna. Det skulle också leda till en större flexibilitet och säkerhet samt reservkapacitet av arbetskraft att sätta in vid olika krissituationer. Genom att ha egen personal skulle även kontinuiteten öka, dvs det skulle på ett bättre sätt gå att säkerställa att personalen har kunskaper om de områden och förutsättningar där de arbetar.

Om stamnäten i Sverige inte underhålls och byggs ut i en högre takt än idag finns en överhängande risk att de inte klarar av att leverera den kapacitet som behövs i ett samhälle som blir alltmer beroende av el. Under vintermånaderna kommer det mest troligt att vara elbrist i många av Sveriges stora städer. Eleffekten är helt enkelt inte tillräckligt stor. En översyn är också en fråga för rikets säkerhet; om strömförsörjningen slås ut kan det snabbt leda till allvarliga krissituationer i samhället.

Med anledning av detta är det lämpligt att en utredning tillsätts för att analysera elmarknadens funktionssätt, effekter av avregleringen samt vilka åtgärder som behövs för att kunna undvika problem i framtiden.

Teres Lindberg (S)